

UMRO PROFESOR SEYYED GALALLUDIN AŠTIYANI

Duboko i neutješno su ožalošćeni svi poznavaoi izvanrednih dubina iransko-ši'ijskog mudroslovlja viješću da je glasoviti islamski teozof iz našeg doba, komentator par excellence filozofskih doktrina Mula Sadra Širazija i gnostičkih naučavanja istaknutih predstavnika škole Ibn Arabija, profesor Sejid Dželaludin Aštijani napustio ovaj svijet, u osamdesetoj godini života, u srijedu 23. marta u svetom gradu Mašhadu i vinuo se među svoje neporočne pretke, čistu i časnu čeljad blažene porodice Poslanikove. Dženaza profesora Aštijanija je obavljena u petak 25. marta i pokopan je u kompleksu harema osmog imama Ali Reze - mir Božiji neka je nad njim.

Profesor Aštijani je bio naširoko poznat na Zapadu zahvaljujući bliskoj saradnji sa slavnim Henryem Corbinom koji ga još u svojoj *Historiji islamske filozofije*, u okviru objašnjenja o školi iz Mašhada, predstavlja riječima:

“(…) Ovo kratko podsjećanje na školu iz Mašhada zaključujemo spominjući djelo jednog mladog istaknutog filozofa, profesora na Teološkom fakultetu sveučilišta u Mašhadu Seyyeda Galaluddina Aštijanija, čije usmjerenje, djelatnost i stvaralačku sposobnost možemo najbolje okarakterizirati ako ga nazovemo Mula Sadraom *redivivus*. Poteklo od tradicionalnog naučavanja gore navedenih učitelja, njegovo djelo je već sada znatno: velika rasprava o bitku s metafizičkog i mističkog stanovišta; iscrpna studija o Dawud Qaysarijevom predgovoru vlastitom komentaru Ibn Arabijevog djela *Fusus*, čiji prvi svezak (od sedamsto stranica) produbljuje i obnavlja pitanja koja su s time u vezi. Zatim, više izdanja raznih tekstova, popraćenih bilješkama i opaskama izuzetne čvrstine: tekst Langarudijevog komentara djela *Kitab al-mašā'ir* Mula Sadraa, tekst Sadraovog djela *Šawahid* sa Sabzawarijevim

komentarom, tekst gore spomenutih 'šesnaest rasprava' itd. Napokon, veliki poduhvat kakvog još nije bilo (i u kojem pisac ovog pregleda učestvuje sa francuske strane): *Antologija iranskih filozofa od XVII stoljeća do danas*. Jedan svezak se već pojavio, a trebalo bi da Antologija obuhvati pet svezaka, i da oživi djela četrdesetak iranskih mislilaca. Ona ne bi željela da bude posljednja riječ, već polazna osnova.¹

U uvodnom djelu spomenute studije o Kajsarijevoj *Mukadami*, profesor Aštiyani je dao svoju autobiografiju, čiji prijevod slijedi:

“Pisac ove knjige, Galaluddin Aštiyani, rođen je 1304. solarne / 1925. godine, u varošici Aštijan u okolini grada Arak - Sultanabad. Osnovno obrazovanje je završio u školi Hakani u istoj varošici. U starijim mektebima u Aštijanu naučio je *Dulistan* Sa'dija, pa *Nisab as-sibjan*, *Tarihe mo'džam*, *Kelilu i Dimnu*, te *Džami' al-mukadimat* o arapskoj morfologiji i sintaksi, kao i kraći dio *Dore-je Naderija* i jedan deo *Sujutija* [Sujutijevog komentara na Ibn Malikovu *Alfju*] (tačnije do poglavlja o subjektu i predikatu).

Po uputi, bodrenju i pomoći izvjesnog vjerskog predvodnika/svećenika iz svog rodnog mjesta, otputovao je 1323/1944. godine, sa ciljem zahvaćanja znanja o vjerskim naukama i islamskoj spoznaji, u grad Kom, koji je, trenutno najveći tradicionalni naučni centar za predavanje islamskih doktrina; ondje, nakon učešća u ciklusu predavanja o djelima o arapskoj morfologiji, sintaksi, retorici, te logici, poput *Šarhi Džami*, *Sujuti*, *Mugni*, *Mutavval*, pa *Šarhi šamsije* o logici, te na časovima na kojima su izučavana štiva o jurisprudenciji i njenoj metodologiji, kao što su *Šarhi Lum'a*, *Kavanin*, *Fusul*, *Rasa'il*, *Makasib* i *Kifaje*, pa poslije učenja knjiga *Šarhi Matali'* o logici, *Šavarik* o teologiji i *Šarhi Manzume* o teozofiji i filozofiji – priključio se krugu učenika za specijalizaciju (*darse haredž*) jurisprudencije i njene metodologije pred vrsnim juristom, cijenjenim ekspertom, istaknutim savremenim autoritetom džaferijske škole, alame - profesorom gosp. Huseinom Tabataba'ijem Borudžerdijem. Ovaj istaknuti jurist je bio jedan od najobuhvatnijih učenjaka duodecimalnog ši'izma u to vrijeme.

¹ Vidi Corbinovu *Historiju islamske filozofije* u prijevodu dr. Nerkeza Smailagića i Tarika Haverića, str. 331.

Osam godina je učestvovao na predavanjima iz filozofije, kur'anske egzezeze i metodologije jurisprudencije koja je držao učenjak, sveobuhvatni istraživač, svjetlo baklje intelektualnih nauka na naučnom komskom seminaru profesor gosp. Sejid Muhamed Husein Tabataba'i Tabrizi. Pred njim je učio dio o teologiji iz Avicenine knjige *Šifa*, teologiju *Asfara*, i dio o ontologiji iz te knjige, te skoro jedan cijeli ciklus predavanja iz metodologije jurisprudencije i jedan dio egzezeze časnog Kur'ana.

Radi dovršavanja znanja iz filozofije i božanske teozofije, otputovao je u grad Kazvin. Tamo je učio psihologiju iz Mula Sadra Širazijevog *Asfara*, zajedno sa jednim dijelom ontologije *Asfara* pred blagoslovljenom ekselencijom visokog teozofa, predanog filozofa, vođe velikih mudraca i jurista, znanog predavača intelektualnih nauka gosp. Mirze Sejida Abulhasana Kazvinija i uspio da u prisustvu ovog profesora par excellance razriješi veliki dio poteškoća u vezi transcendentne teozofije.

Sa ciljem daljnjeg školovanja otišao je u Nedžef i u dvogodišnjem periodu učestvovao na predavanjima vjerskih *doktora* i vođa naučnog seminara. Tamo se najviše se okoristio od visokog juriste, obuhvatnog eksperta, istaknutog istraživača, alame-predvodnika Mirze Sejida Hasana Bodžnurdija, koji bijaše jedan od istaknutih profesora svog vremena.

Prisustvovao je predavanjima jurista tog vremena Sejida Muhsina Hakima i šejha Huseina Hilija, te pobožnog učenjaka, vrsnog juriste, merhuma Mirze Abdulhadija Širazija (milost i zadovoljstvo Božije neka je nad njim), i onda se, zbog bolesti, vratio u Teheran.

U Teheranu je jedno vrijeme išao na predavanja istaknutog teozofa, gnostika i juriste - istraživača gosp. Mirze Ahmeda Aštijanija, te povremeno kod filozofa, teozofskog gnostika, gosp. Mirze Mehdija Aštijanija. Pisac ovih redova je, također, na seminaru u Qommu učestvovao na predavanjima još nekih profesora: na specijalizaciji metodologije jurisprudencije pred juristom - istraživačem i vjerskim učenjakom Sejidom Muhamedom Takijem Hansarijem, okoristio se i predavanjima blagoslovljene ekselencije merhuma vrsnog juriste, Sejida Muhameda Hodžata Kuhkamarija, bratića nekadašnjeg predvodnika ši'ija, merhuma Sejida Huseina Tabrizija Kuhkamareija.

Jednu i po godinu je učestvovao na predavanjima iz jurisprudencije neviđenog juriste merhuma Mirze Razija Tabrizija.

Dio o teozofiji iz *Šarhi Manzume*, te jedan dio Šejh Ansarijevog *Makasiba* i jedan dio *Šavarik al-ilhama* je učio pred Božijim teozofom, istaknutim juristom, merhumom šejhom Mehdijem Amirkolahijem. Ovaj alim - isposnik i pobožnik bio je u prenesenim naukama jedan od učenika poznatog juriste šejha Fazlulaha Nurija i Sejida Muhameda Kazima Jazdija, nekadašnjeg predvodnika ši'ija, kao i Šeriata Isfahanija. U intelektualnim naukama bijaše izašao iz kruga učenika Mirze Hašema Raštija, Mirze Hasana Kermanšahija i Mirze Šahabudina Nejrizija Širazija.

Godine 1338. solarne/1959. izabran je za asistenta na Univerzitetu u Mašhadu, na smjeru za filozofiju i islamsku mistiku i od godine 1340/1959. djeluje kao profesor na istom smjeru. Šest godina predaje na spomenutom fakultetu. Posebno je sklon čitanju, istraživanju i pisanju. Sve svoje vrijeme provodi u pisanju i istraživanju. Iako je dugo vremena bio bolestan, uspio je da napiše, da edituje i izda kritička izdanja mnogih knjiga.²

Prof. Aštijani je ovu autobiografiju sačinio, kako se vidi, 1965. godine, a u nastavku slijedi pregled knjiga kojima nas je profesor neizmjereno obogatio, kako onih koje predstavljaju njegov autorski korpus tako i knjiga čija kritička izdanja su ugledala svjetlo dana zahvaljujući profesorovom iscrpljujućem trudu. U ovom sjećanju na našeg *doctora maximusa* nije navedeno 25 objavljenih profesorovih fascinirajućih i majstorskih eseja (poput onoga pod naslovom 'Osvrt na Corbenovu iranologiju i ši'iologiju' ili onog 'Šavarik - oživotvoravajuće djelo Mula Abdurazaka Lahidžija') i četiri intervjuja, sve objavljeno u razdoblju od 1963. do 1993. godine³.

² Vidi prof. Aštijanijev *Šarhe Moqadame-je Qejsari*, str. 91-95.

³ Obratiti se: *Herade džavdan (džasn-name-je ostad Sajed Galaloddin Aštijani)*, našr-e Farzan, I, Tehran, 1377. sol./1998.; esej Alija Asgara Hakdara, str. 37-43.

A- Autorska djela:

1. *Tafsir-e sure-je Hamd* (Komentar početnog kur'anskog poglavlja), objavljeno u Mašhadu 1987. god.
2. *Šarh bar Zad al-mosafer-e Mola Sadra* (Komentar na Mula Sadraovo djelo "Opskrba putnika"), prvo izdanje u Teheranu izašlo 1950., drugo izdanje u Teheranu 1980. i treće u Komu 2002.
3. *Šarh-e hal va ara-je Mola Sadra* (Objašnjenja o životu i doktrinama Mula Sadraa), prvo izdanje štampano u Mašhadu 1961., drugo u Teheranu 1981. i treće u Komu 1997.
4. *Šarh-e Fusus al-hekam-e Farabi* (Komantar na Farabijev *Fusus*), objavljen u Mašhadu 1974.
5. *Šarh-e Moqadame-je Qejsari bar Fusus al-hekam* (Komentar Kejsarijevog predgovora vlastitom komentaru na Ibn Arabijev *Fusus*), prvo izdanje objavljeno u Teheranu 1964., drugo 1985., treće 1991. i četvrto u Komu 1993.
6. *Naqdi bar Tahafut al-falasefe-je Gazali* (Kritika na Gazalijevu knjigu "Inkohherentnost filozofa"), objavljeno u Komu 1999.
7. *Hasti az nazar-e falsafe va erfān* (Egzistencija sa tačke gledišta filozofije i gnoze), štampano prvi put u Mašhadu 1959., drugi i treći put u Teheranu, pa u Komu 1981. i 1997. godine.

B- Glose, kritička izdanja i prologomene za gnostička i filozofska štiva:

1. *Osolodžija* (Plotinova *Theologija* sa bilješkama Kazija Saida Komija), objavljeno u Teheranu 1976.
2. *Asas at-tavhid* Aga Mirze Mehdiya Aštijanija, objavljeno u Teheranu 1998.
3. *Asl al-usul* Mula Naima Gilanija, objavljeno u Teheranu 1978. i štampano u *Antologiji iranskih filozofa*, treći tom.
4. *Usul al-ma'arif* Mula Muhsina Fejza Kašanija, prvo izdanje objavljeno u Mašhadu 1971. drugo izdanje iste godine u Komu i treće, opet, u Komu 1997.
5. *Anvar-e džalije* Mula Abdulaha Zonuzija, štampano u Teheranu 1975. i 1992.

6. *I'džaz al-bajan (fi tafsir Um al-Kitab)* Sudrudina Konjavija, objavljeno u Komu 2002.

7. *Tohfe dar mabahes-e elm*, Mula Nazara Alija Gilanija, objavljeno 1978. i štampano u *Antologiji*, četvrti tom.

8. *Tohfat al-murad* (Komentar Mir Fendereskijeve kaside) Abasa Šarifa Darabija sa komentarima Halhalija i Gilanija, objavljeno u Teheranu 1993.

9. *Tafsir-e Fatihat al-Kitab*, štampano u Teheranu 1982. i u Komu 1998.

10. *Tamhid al-Qava'id* Ibn Turkea, sa bilješkama Aga Muhameda Reze Qomšeiija i Aga Mirze Mahmuda Qomija, objavljeno u Teheranu 1976. i 1982., i poslednji put u Komu 2002.

11. *Risala al-Maša'ir* Sadrul-muta'alihina, zajedno sa komentarom Mula Muhameda Lahidžija, objavljeno u Komu 1964. i 1981. i u Teheranu 1997.

12. *Risala an-Nusus* Sadrudina Konjavija sa bilješkama Mirze Hašima Aškevarija, štampano u Teheranu 1983.

13. *Risale-je nurije dar alam-e mesal* Hakima Baha'ija Lahidžija, štampano u Teheranu 1977. i 1984.

14. *Rasajel-e falsafi (Mutašabihat al-Kur'an, al-Masa'il al-kudsija, Adžvibat al-masa'il)* Sadrudina Širazija, objavljeno u Mašhadu 1973. i u Komu 1983. i 1999.

15. *Rasajel-e falsafi* koje uključuju *Resale-je tohfe* Mula Nazara Alija Gilanija, *Resale-je vahdat-e vodžud* Mula Alija Nurija i *Resale-je basit al-hakika kullu-l-ašja'* također Mula Alija Nurija.

16. *Rasajel-e vahdat-e vodžud va bada'* Sejida Muhameda Kazima Asara, objavljeno u Teheranu 1969.

17. *Rasa'il at-tavhid va an-nubuva va al-vilaja* muhakika Kajserija.

18. *Šarhu Fusus al-hikam* Mu'ajjudina Džandija (u saradnji sa dr. Ibrahimijem Dinanijem), štampano u Mašhadu 1982. i u Komu 2002.

19. *Šarhu Fusus al-hikam* Muhameda Davuda Kajserija Rumija, objavljeno u Teheranu 1996.

20. *Šarhu Du'a al-ma'rifa* Mula Muhameda Alija Fazila Horasanija, objavljeno u časopisu Teološkog fakulteta iz Mašhada 1978. i 1979.

21. *Šokuh-e Šams (pregled djela i misli Mevlane)* Anemari Šimel, u prijevodu Hasana Lahutija, objavljeno u Teheranu 1988.

22. *Aš-šavahid ar-rububija* Sadrudina Širazija, sa bilješkama hakima Sabzevarija, štampano prvi put u Mašhadu 1966. dva puta u Bejrutu 1981. i 1994., i posljednji put u Komu.

23. *Kurrat al-'ujun* Mula Mehdija Narakija, objavljeno u Teheranu 1978.

24. *Al-lumu'at al-ilahija va al-kalimat al-vadžiza* Mula Ahmeda Narakija, objavljeno u Teheranu 1978.

25. *Lomo'at-e elahije* Mula Abdulaha Zonuzija, štampano u Teheranu 1975. i 1982.

26. *Al-mabda' va al-ma'ad* Sadrudina Širazija, štampano u Teheranu 1975. i u Komu 2001.

27. *Madžmu'e-je asar-e Assar* Sejida Muhameda Kazima Asara, objavljeno u Teheranu 1997.

28. *Madžmu'e-je rasajel-e hakim Sabzevari*, štampano u Teheranu tri puta, 1975., 1982. i 1992.

29. *Al-masa'il al-kudsija* Sadrudina Širazija, objavljeno u Mašhadu 1971.

30. *Mašarik ad-darari* (komentar na Ibn Faridovu *Tā'iye*) Sa'idudina Faraganija, štampano u Teheranu 1978. i u Komu 2000.

31. *Misbah al-hidaja* imama Homeinija, štampano u Teheranu 1993. i 1994.

32. *Al-mazahir al-ilahija* Sadrudina Širazija, štampano 1961. i u Komu 1998.

33. *Mokatebat-e 'erfani* (Gnostičke prepiske) između Sejida Ahmeda Ha'erija i šejha Muhameda Huseina Garavija, štampano u Teheranu u časopisu *Džavidan herad*, druga godina, broj 1.

34. *Montahabati az asar-e hokama-je elahi-je Iran – prvi tom* (Antologija iranskih filozofa od XVII vijeka do danas), štampano u Teheranu 1972. i u Komu 1984. i 1999.; obuhvata: antologiju Mir Damadovih djela, odabrane dijelove iz Mir Fendereskijeve *Resale-je sena'iye*, antologiju Mula Sadraovih spisa, epistolu *Esbat-e Vadžeb* Mula Radžaba Alija Tabrizija, antologiju Abdurazaka Lahidžijevih djela, jedan dio Aga Husein Hansarijevih glosa na Avicenin *Šifa* i Mula Šamsa Gilanijevu epistolu *Masalik al-jakin*.

35. *Montahabati az asar-e hokama-je elahi-je Iran – drugi tom* (Antologija iranskih filozofa od XVII vijeka do danas), štampano u Teheranu 1975. i u Komu 1984. i 1999.; sadrži: bilješke na *Šifa* Sejida Ahmeda Alavija,

odabrani dio iz Fejz Kašanijevog *Usul al-ma'arif*, komentar na Mir Damadov *Kabasat* Muhameda ibn Alija Reze ibn Agadžanija, epistolu *Fi sunuf an-nas u eshatološkom času* Huseina Tonekabunija, jednu epistolu Kavamudina Razija, *Al-ma'arif al-ilahije* Muhameda Rafi'ja Pirzadea i bilješke na *Šifa* Mula Muhameda Bakira Sabzevarija.

36. *Montahabati az asar-e hokama-je elahi-je Iran – treći tom* (Antologija iranskih filozofa od XVII vijeka do danas), štampano u Mašhadu 1976. i u Komu 1999.; uključuje: bilješke na *Osolodžija* Kazi Sa'ida Komija, *Zavahir al-hikam* Mirze Hasana Lahidžija, *Asl al-usul* Mula Na'ima Talekanija, bilješke na *Šifa* Bahaudina Muhameda Isfahanija i *Šarh-e asrar-e asma'-e hosna* Mula Abdurahima Damavandija Razija.

37. *Montahabati az asar-e hokama-je elahi-je Iran – četvrti tom* (Antologija iranskih filozofa od XVII vijeka do danas), štampano u Mašhadu 1978. i u Komu 1999.; objelodanjuje: *Hekmat-e Sadekije* Mula Hamze Gilanija, epistolu *Samarat al-fu'ad* Mula Ismaila Hadžuija, epistolu *Ibtal az-zaman al-mavhum* Mula Ismaila Hadžuija, epistolu *Al-mabda' va al-ma'ad* Aga Muhameda Bid-abadija, *Kurrat al-'ujun* Mula Mehdija Narakija, epistolu o *jedinstvu egzistencije* Mula Alija Nurija i epistolu *At-Tuhfa* o znanju Mula Nazara Alija Gilanija.

38. *Nakd an-nusus fi šarh-i Nakš an-nusus* Abdurahmana ibn Ahmeda Džamija u kritičkom izdanju Wiliama Chitika, štampano u Teheranu 1976. i 1991.

39. *Hidaja at-talibin* teozofa Sabzevarija, objavljeno u Mašhadu 1968.

**Priredio i s perzijskog preveo:
Seid Halilović**